

Дорофей І.*

АФГАНСЬКА ПРОБЛЕМА В РЕГІОНАЛЬНИХ І СВІТОВИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Резонансна заява президента Ісламської Республіки Афганістан Хаміда Карзая в 2001 році про те, що «американські спецназівці повинні залишитися в країні назавжди і не кидати афганців напризволяще, як це сталося п'ятнадцять років тому, після поразки радянських військ», досі залишається актуальною. Зокрема, ця фраза підтверджує гіпотезу про те, що Афганістан як цілісна держава не може існувати без силової підтримки ззовні, принаймні, в реаліях сьогодення. Офіційну владу не визнають не лише повстанці руху Талібан, але й велика частина афганських племен. Непокірні місцеві командири утримують великі приватні армії, які не визнають легітимність влади центрального уряду, оскільки не хочуть втратити свого впливу в регіонах.

Гостра криза в Афганістані - «Країні стабільної нестабільності» не вичерпується лише політичним аспектом, а й визначається економічною, соціальною й гуманітарною катастрофою. Половина жителів 29-мільйонного Афганістану потерпає від бідності та недоїдання. За даними *Азіатського банку розвитку*, із понад двадцяти мільйонів афганців, котрі живуть у сільських районах, 14 мільйонів потерпають від бідності, зокрема 3,5 мільйонів живуть у крайніх злиднях. Сьогодні Афганістан, виснажений тридцятирічною громадянською війною, — це країна хворих. У кожного третього афганця туберкульоз, у кожного десятого — венеричні захворювання і у 90% населення — кишкові паразити. Рівень неграмотності в Афганістані залишається одним з найвищих у світі. Відповідно до доповіді «Цілі розвитку тисячоріччя Афганістану», у сільській місцевості, де проживає 74% населення Афганістану, близько 90% жінок і 63% чоловіків не вміють ні читати, ні писати.

На регіональному та міжнародному рівні афганська проблема визначається наступними аспектами: біженці, наркоторгівля та тероризм. Потоки біженців спрямовуються в сусідні країни та в Європу. Окрім усіх традиційних проблем, що постають перед «країнами-реципієнтами», додається боротьба з торгівлею наркотиками, що є основною діяльністю значної частини афганських біженців. В Україні, до речі, 30% з усіх зареєстрованих біженців – афганці. За даними *Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC)*, в 2007 році експорт афганського опіуму склав 93% всього «чорного ринку» опіуму. Близько 96% посівних площ опійного маку, а також територія, на котрій зосереджені лабораторії з його виробництва, повністю контрольовані рухом Талібан.

Західні аналітики сходяться на тому, що поразка країн західного альянсу в придушенні тероризму, зокрема, руху Талібан, призведе в Центральній та Південній Азії до таких деструктивних процесів, що викличуть довготривалу тотальну кризу в економіці та соціальному житті. За «песимістичним» сценарієм, наданим в кінці 2007 року американськими політологами та спеціалістами з міжнародних справ щодо розвитку кризових ситуацій в короткостроковій перспективі, існує можливість створення «талібської» квазі-

* студентка 4 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Головченко В.І.

держави на південному сході Афганістану та північно-східних околицях Пакистану, котра поступово буде розширюватися до столиць двох держав.

Можливості подолання кризи зусиллями світової спільноти значно ускладнюються через протиріччя та суперництво в регіоні провідних держав. Основними тенденціями міжнародного суперництва в регіоні є наступні: 1) еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Росії, яка зосереджує увагу на проблемах безпеки й економічного співробітництва в Центральній Азії; 2) формування потужного «західного», тобто орієнтованого на Центральну Азію, вектора політики Китаю, спрямованого на забезпечення національної безпеки КНР; 3) активізація зусиль США на протидію «витіснення» їх як активної сили з регіону Центральної Азії; 4) зростання значення енергетичної складової в регіональних відносинах.

США продовжують політику на своє закріплення в зонах родовищ і транспортування енергоресурсів. Цими зонами є Близький Схід і Центральна Азія, під якою у Вашингтоні прийнято вважати простір від чорноморського узбережжя Абхазії до кордону Китаю. Отже, інтереси США щодо Центральної Азії обумовлені глобальними інтересами Сполучених Штатів щодо утвердження лідерських позицій у світі. Росія прагне виштовхнути США з регіону, встановлюючи тісніші зв'язки з іншими державами регіону, що розглядають демократизацію як привнесення або нав'язування волі Заходу, особливо з огляду на проголошену Дж. Бушем доктрину демократизації, - з боку США. Нинішнім елітам центральноазійських країн політично більш близькою є російська модель «керованої демократії», або китайська модель дозованих реформ. Крім того, РФ, розраховуючи посилити свою роль в якості світового гравця, що може гарантувати безпеку в певному регіоні, зокрема в Європі, грає на протиріччях європейських країн та США. Європейські держави намагаються зменшити тиск Сполучених Штатів та послабити їхній вплив у Європі, тому дедалі частіше займають проросійську позицію щодо вирішення безпекових питань у світі.

Таким чином, зусилля, що вживаються, як у військово-політичному, так і в фінансово-економічному плані, носять половинчатий та недовершений характер і не можуть сьогодні здійснити більш ефективний вплив на внутрішньополітичну та соціально-економічну ситуацію в Афганістані та в регіоні, загалом. Однак, на саміті НАТО в Бухаресті в 2008 році всіма учасниками НАТО було підтверджено довготривале зобов'язання сприяти стабілізації Афганістану. Членами НАТО було задекларовано, що євроатлантична та міжнародна безпека тісно пов'язані з майбутнім Афганістану.